

voor zich. Speciaal dat zich in augustus onder de zeventien benoemde residenten geen Indonesiërs bevonden, zal bij de Indonesische politieke elite wel teleurstelling hebben gewekt, maar wij hebben daar geen gegevens over.

In heel Indië waren in '41 bij de overheid ruim vijftienduizend Europeanen werkzaam – op Java alléén in de Japanse tijd tenslotte meer dan drie-en-twintigduizend Japanners. De meeste hooggeplaatsten onder die Japanners traden met een de Indonesiërs kwetsende arrogantie op en de meeste laaggeplaatsten met een gebrek aan beschaving. *'In general'*, aldus na de oorlog de Japanner Sjigetada Nisjijima (hij was in Batavia burgerambtenaar geweest bij kapitein-ter-zee Maeda's Verbindingsbureau) *'the boorish character of these lower echelon officials was an unavoidable problem. Here was one of the defects of Japanese military government.'*¹

Velen van al die Japanners werden bij aankomst verrast door het milieu waarin zij werkzaam zouden zijn: zij hadden gedacht in een primitieve wereld te belanden en kwamen in plaats daarvan terecht op een eiland dat uitstekende wegen en spoorwegen, goedwerkende energiebedrijven, luxueuze hotels, zwembaden en zelfs golfterreinen kende. *'Far from rejecting these amenities, Japanese occupiers'*, schreef de Japanner Irije, *'avidly took to them'*² – in het perspectief der Indonesiërs namen zij eenvoudig de bevoorrechte positie van de hooggeplaatsten en welgestelden onder de Europeanen over. Zulks dan met dit verschil dat de Nederlandse overheid de gevoeligheden der Indonesiërs veel meer had ontzien en, steunend op haar rijke ervaring en werkend met beter opgeleide krachten, veel efficiënter had gefunctioneerd. Bovendien was als gevolg van het feit dat de Japanners min of meer het leidersbeginsel huldigden, op de burgemeesters der stadsgemeenten een zwaardere taak komen te rusten (de wethouders waren verdwenen) en waren zij en de regenten en residenten aan minder controle onderworpen: de stadsgemeenteraden en regentschapsraden waren verdwenen en de nieuwe residentieraden kregen geen reële bevoegdheden.³

Lag dus formeel alle macht bij de Japanners, in werkelijkheid waren

¹ Sjigetada Nisjijima: *Indonesia ni okeru Nippon gunsei no Kenkyu* (Onderzoek naar het Japanse militaire bestuur van Indonesië), 1959, vertaling door medewerkers van *Yale University*, hfdst. 4, p. 83. Nisjijima's studie was het resultaat van het werk van een door hem geleide studiegroep, de tekst werd geschreven door zeven Japanners van wie Koïtsji Kisji het leeuwendeel voor zijn rekening nam. ² A. Irije: *Power and Culture*, p. 276. ³ Het verdwijnen van de vertegenwoordigende colleges die in de Nederlandse tijd werkzaam waren geweest, werd pas in '43 op Hirohito's verjaardag, 29 april, bekendgemaakt.